

Goed bestuur vraagt om stevig intern toezicht

Auteurs: Willo Visser en Sophie Cohen Tervaert, beiden werkzaam bij de afdeling Pensioenbestuur en Organisatie van de Nederlandsche Bank

Inleiding

Hoe gaat het bestuur van het pensioenfonds om met (de bevindingen van) het intern toezicht? Deze vraag stond centraal bij het onderzoek van DNB naar de effectiviteit van het intern toezicht door middel van visitatie. Doel van het onderzoek was het verkrijgen van inzicht in de inrichting van het visitatieproces, de kwaliteit van het visitatieonderzoek en de reactie van het bestuur op de bevindingen van de visitatiecommissie.

Het onderzoek betrof in de meeste gevallen de eerste visitatieronde die bij de fondsen had plaatsgevonden. DNB heeft nooit eerder een vergelijkbaar onderzoek verricht naar de effectiviteit van het visitatieproces. Uit het onderzoek bleek dat er goede voorbeelden van visitatie zijn maar ook dat er nog veel moet worden verbeterd. De good & bad practices die het onderzoek heeft opgeleverd zijn in de vorm van guidance gepresenteerd in de [Sectorbrief Onderzoek Intern Toezicht](#)¹.

In het onderzoek van DNB kwam nadrukkelijk naar voren dat een serieuze en positieve houding van het bestuur jegens intern toezicht vaak ontbreekt. De meeste besturen van pensioenfondsden zijn van mening dat de meerwaarde van intern toezicht in de vorm van visitatie beperkt is. Zij vinden het teveel tijd in beslag nemen en de kosten veelal te hoog.

De houding van het bestuur is echter van wezenlijk belang voor de effectiviteit van het intern toezicht in de vorm van visitatie. Een bestuur zonder serieuze en positieve houding ten opzichte van de visitatiecommissie beperkt op voorhand de toegevoegde waarde van een visitatiecommissie bij een pensioenfonds. Een bestuur dat het intern toezicht serieus neemt zal naar verwachting zorgen voor deskundige visitateurs, maximale medewerking verlenen aan de visitatie en eisen stellen aan de kwaliteit van het onderzoek en de daaruit voortvloeiende rapportage aan het bestuur.

Een gedegen visitatieproces begint met het verzamelen van de vereiste deskundigheid. Het is daarom van belang dat er selectiecriteria voor de leden van de visitatiecommissie worden opgesteld. Het opstellen van selectiecriteria dwingt immers om over de voor het intern toezicht benodigde kennis en ervaring na te denken. Ook is het van belang om na te denken over een aan het intern toezicht te verstrekken opdracht. Naast de in de STAR principes² vermelde minimale taken kan het nuttig zijn om een aanvullende opdracht te verstrekken.

De visitatiecommissie heeft recht op overleg met de externe accountant en actuaris, maar het bleek dat daar zelden gebruik van werd gemaakt. Een aantal van de bevroegde

¹ http://www.dnb.nl/binaries/Brief%20intern%20toezicht_tem46-294065.pdf

² De principes worden per 1 januari 2014 vervangen door de code pensioenfondsden

visitatiecommissies vond dat overleg niet nodig of zag daar de toegevoegde waarde niet van in. Dat is opmerkelijk, want het overleg met de externe accountant of actuaris kan belangrijke aanvullende informatie opleveren.

Een hoog kwalitatief visitatieproces vereist ook transparantie naar de ‘stakeholders’ over de bevindingen van het intern toezicht. Transparantie kan betekenen dat het volledige rapport openbaar is gemaakt, bijvoorbeeld door het op de website van het pensioenfonds te plaatsen. Vaak wordt echter volstaan met een samenvatting van het rapport op de website en in het jaarverslag. De samenvatting blijkt de bevindingen van de visitatiecommissie meestal onvoldoende weer te geven en vaak milder te zijn dan de bevindingen en het oordeel zoals vastgelegd in het visitatierapport. Een bestuur hoeft het niet eens te zijn met de bevindingen van het intern toezicht, maar als een deel daarvan niet wordt opgevolgd, dan dient het bestuur dat te motiveren en daar verantwoording over af te leggen.

Verder bleek dat de kwaliteit van het visitatieonderzoek en de rapportages daarover sterk verschilden. In veel van de rapportages ontbrak een normenkader waar het functioneren van het bestuur tegen werd afgezet en waarop de kwaliteit van bijvoorbeeld de risicobeheersing werd beoordeeld. De bevindingen bleven vaak beperkt tot een beschrijving van de bestuurs- en bedrijfsprocessen binnen het fonds zonder dat daarover een duidelijk oordeel werd gegeven. De conclusies van de rapportage werden in sommige gevallen niet gedragen door de bevindingen van de visitatiecommissie zoals beschreven in het rapport. Soms waren de bevindingen van de visitatiecommissie van ernstige aard, terwijl het eindoordeel over de wijze waarop het fonds wordt bestuurd positief was. In die gevallen is een onderbouwing van het eindoordeel van de visitatiecommissie in feite niet gegeven. Een verbetering van de kwaliteit van het visitatieonderzoek en de rapportage daarover zal bijdragen aan een versteviging van het intern toezicht en uiteindelijk ook aan de kwaliteit van de besluitvorming van het bestuur.

DNB heeft het onderzoek mede verricht met het oog op de Wet versterking bestuur pensioenfonds die per 7 augustus jl. in werking is getreden. Deze wet heeft onder meer als doel om het intern toezicht bij pensioenfonds te verstevigen. Eind 2011 had 85% van de pensioenfonds een visitatiecommissie ingesteld als vorm van intern toezicht³. Voor visitatie geldt dat de frequentie wordt opgevoerd van minimaal eens per drie jaar naar minimaal eens per jaar.

Over drie jaar wordt de wet geëvalueerd. De verwachting is dat dan aan intern toezicht in de vorm van visitatie een einde wordt gemaakt. Dit betekent echter niet dat de werking van de visitatiecommissie geen aandacht meer behoeft. De komende jaren staat de sector voor een aantal ingrijpende wijzigingen, zoals de transitie naar een nieuw pensioencontract. Zolang de visitatiecommissie nog bestaat dient deze adequaat te functioneren. DNB zal daarom aandacht blijven besteden aan de kwaliteit van het visitatieproces en de frequentie van de visitatie.

³ <http://www.statistics.dnb.nl/financieele-instellingen/pensioenfonds/toezichtgegevens-pensioenfonds/index.jsp>

Om de kwaliteit op een hoger plan te brengen heeft DNB een “denktank” geïnstalleerd van vertegenwoordigers uit de sector met als doel het ontwikkelen van ideeën en werkwijzen die het visitatieproces verbeteren. Ook zal DNB kennis en ervaringen verspreiden via publicaties in vakbladen en worden gesprekken gevoerd met de grotere instellingen die visitatietrajecten verzorgen.

Bij de overgang van visitatiecommissie naar een raad van toezicht verwacht DNB dat fondsen bij de inrichting daarvan rekening houden met de bevindingen van het onderzoek en de daaruit voortvloeiende goede voorbeelden. DNB verwacht dat dit de kwaliteit van het intern toezicht en daarmee de checks en balances binnen het pensioenfonds verbetert.